

H. MEZHHERINA

TRANSLATION INVARIANT, TRANSLATION VARIANT AND LEXICOGRAPHY ISSUES

The correlation between the content of the concept *invariant* and the terms «translation variant» and «translation invariant» in connection with the search for new ways of lexicographic representation of aviation terms has been clarified; the peculiarities of the aviation terminological word-combinations *intended track*, *assigned track*, *desired track* translation from into Ukrainian are analyzed. The importance of creating a bilingual aviation dictionary according to the semantic principle was substantiated. The article is based on the analysis of dictionaries and original scientific texts.

Key words: translation variant; translation invariant; invariant semantic structure; aviation term; past participle.

H. MEZHHERINA

TRANSLATION INVARIANT, TRANSLATION VARIANT, AND LEXICOGRAPHY ISSUES

The research focuses on clarifying the correlation between the content of the concepts *invariant* and the terms “translation *variant*” and “translation *invariant*” in connection with the search for new ways of lexicographic representation of terms. Adaptation of the term “invariant” to the terminology translation system still continues. It is proved that ambiguous metalanguage situation that has developed around the term “invariant of translation” is caused by the semantic shifts, by deviation of the original meaning of the term “invariant” and the different ontological nature of the objects “original text” and “target text”. It is shown that the synonymous terminological units together with translational equivalents are forming a unified semantic microfield that serves as the basis for a certain invariant structure. The peculiarities of the aviation terminological phrases *intended track*, *assigned track*, *desired*

track translation from English into Ukrainian are analyzed. The conjunctions have not only the same structure (past participle + noun), but they are semantically close. Their coexistence in the terminology system and features of their using in texts indicates differences on the semantic level. It is shown that the latent semantic shades between word-combinations *intended track*, *assigned track*, *desired track* are determined by the discrepancy between semantic structures of prepositional components. Terms *intended track*, *assigned track*, *desired track* generally have the equivalent *лінія заданого шляху* in the Ukrainian aeronavigation terminology system. However, the formal using of the term *лінія заданого шляху* without due regard for contextual conditions and component analysis of the past participles *intended*, *assigned*, *desired* semantic structure may lead to inadequate reflection of the content of the original text. Irregularity in the interpretation of the Ukrainian term *лінія заданого шляху* and English terms *intended track*, *assigned track*, *desired track* can cause the additional difficulty during translation. The search of translated equivalents for the indicated terms in the Ukrainian aviation terminology system showed that none of the bilingual dictionaries contains comprehensive information. Moreover, bilingual terminology dictionaries usually do not contain information about frequency and characteristics of this term, peripheral, additional, hidden components of the semantic structure. In bilingual aviation dictionaries it is advisable to show the syntagmatic and paradigmatic links of the term, its place in the lexical-semantic microgroup. It is important for the translator to see in the dictionary not only the equivalents to individual terms, but the whole composition of semantically similar terms in English and Ukrainian languages. The creation of such a dictionary will contribute to a more adequate reflection of the original text scientific content in the target text. The material was taken from aviation dictionaries and original scientific texts.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2019

УДК 81'255.4:821.111

ПЛЕТЕНЕЦЬКА Юлія

ВІДТВОРЕННЯ РОЗМОВНОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ ТА РЕДУКЦІЇ ТЕКСТУ В СУБТИТРАХ ДО УКРАЇНСЬКОГО ФІЛЬМУ

У статті досліджується розмовний стиль мовлення в тексті субтитрів українського художнього фільму «Сторожова застава» та шляхи його відтворення англійською мовою. Крім того, висвітлюється явище редукції тексту субтитрів на лексичному та синтаксичному рівнях. З'ясовано, що найчастіше у тексті субтитрів опускаються такі мовні елементи: повтори, власні назви у звертаннях, мовні засоби, що передають репризи, паузи, емоційно-забарвлені вигуки, слова-зв'язки, що не несуть семантичного навантаження.

Ключові слова: субтитр; розмовне мовлення; редукція тексту; переклад; нейтралізація.

DOI: 10.18372/2520-6818.39.13724

Вступ. У процесі дослідження ми розглянули такий вид перекладу аудіовізуальної продукції, як субтитрування. Наразі субтитрування є актуальним матеріалом для вивчення, оскільки незважаючи на стрімкий розвиток перекладацької діяльності у сфері кіноіндустрії, є низка проблем, що пов'язані з укладанням субтитрів та особливостями виконання субтитрованого перекладу в цілому. Тож у розвідці ми детально проаналізуємо якість виконання субтитрованого перекладу на матеріалі українських реплік та англійських субтитрів до художнього фільму «Сторожова застава».

Аналіз досліджень і публікацій. Проведення більш детального аналізу субтитрованого перекладу спонукало нас розглянути його ключові аспекти на основі фільму «Сторожова застава». Так, відповідно до тверджень Д. Бена (2010) та його класифікацій, ми розглянули основні типи діалогів у субтитруванні, виокремили зайві нашарування у тексті субтитрів (Плетенецька & Бабченко, 2018) та здійснили детальний аналіз інтерсеміотичної і мовленнєвої когезії у субтитрах (Плетенецька & Бабченко, 2019). **Постановка проблеми.** Наразі існує необхідність визначити доцільність використання дослівного перекладу на основі українських реплік і англійських субтитрів досліджуваного фільму та проаналізувати якість відтворення розмовного стилю за допомогою субтитрованого перекладу. Крім того, висвітлити явище редукції тексту субтитрів, що буде здійснюватися на основі положень Е. Перего (2018), Х. Діаз-Сінтаса (2008), І. Роберта та А. Ремейла (2016), а також класифікації І. Гальперіна (1958). Метою статті є аналіз розмовного мовлення в субтитрах українського художнього фільму в аспекті перекладу, а окреслення поняття «редукція тексту» та визначення факторів, що уможливають процес зв'язності субтитрів.

Розмовний стиль мовлення в субтитрованому перекладі українського художнього фільму

Провівши дослідження реплік українського фільму «Сторожова застава» та його англійських субтитрів, ми помітили значне переважаєння розмовної лексики. Радянський перекладач та літературознавець К. Чуковський, аналізуючи переклад текстів у розмовному стилі, зазначав, що для певного розвантаження тексту необхідно всюди, де тільки можливо, зокрема у розмовному мовленні — виключати зайві слова: це хоча б частково зможе надати перекладу тієї легкості, яка з огляду на стислість англійських слів і простоту англійського синтаксису відрізнятиме текст оригіналу. Безперечно, ми погоджуємось із думкою перекладача, оскільки одним із ключових завдань субтитрувальників є використання невеликих за розміром субтитрів, контекстуальне значення яких залишається незмінним.

І. Гальперін стверджує, що однією з головних синтаксичних особливостей розмовного мовлення є наявність еліптичних зворотів. Опущення окремих частин речення є нормою у діалогічному мовленні, оскільки сама ситуація спілкування не потребує згадування опущеного. Інколи у розмовному мовленні повні речення можуть розглядатися як своєрідне порушення норми. Наприклад, вони можуть використовуватися для виявлення у діалогічному мовленні роздратування... прихованої загрози тощо (Гальперін, 1958, с. 28).

Крім того, усному (розмовному) мовленню також характерна незакінченість висловлювання. Іноді умови, за яких відбувається спілкування, не потребують логічного завершення думки, оскільки це завершення безпосередньо впливає з самої ситуації. Виходить своєрідне обривання речення. Наведемо приклад: «*Я знаю одне місце... Там тих волхвів* (Сторожова застава, 2018)...» — “*I know a place... With tons of magi* (The Stronghold, 2019)...” Тут ми бачимо, що речення не належить до еліптичних, оскільки у ньому немає опущення певного члена речення, зрозумілого з контексту висловлювання. У цьому випадку зміст висловлювання впливає безпосередньо з повноцінного діалогу учасників спілкування (Бабченко, 2018, с. 6).

Ми вважаємо, що перекладач, котрий займається перекладом тексту для субтитрів, повинен докладати максимальних зусиль для дотримання розмовного стилю. Тож розглянемо репліки та субтитри з використанням розмовної лексики на основі фільму «Сторожова застава» (Бабченко, 2018, с. 6–7):

1) «*Заливаєш?*» — “*Seriously?*”

2) «*Запальний чувак!*» — “*A fiery dude alright!*”

3) «*Ульотний чувак!*» (Сторожова застава, 2018) — “*Swinging dude!*” (The Stronghold, 2019).

У цих прикладах ми помічаємо використання таких слів, як «заливаєш», «запальний чувак», «ульотний чувак», що безумовно відносяться до розмовного стилю мовлення. Так, слово «заливати», що означає «обманувати», під час перекладу зазнало синтаксичної трансформації та перетворилося з дієслова на прислівник. Слова «запальний чувак» та «ульотний чувак», що характеризують неформальне звернення до особи чоловічої статі з позитивним відтінком, у англійських субтитрах були перекладені за допомогою словникових відповідників.

4) «*Тепер до самої гори без зупинок. Чи хтось хоче провтикати круте сонячне затемнення, яке буває раз на сто років? Га?*» (Сторожова застава, 2018) — “*Now up to the mountains without stops. Or somebody wants to miss a cool solar eclipse happening once a hundred years? Huh* (The Stronghold, 2019).”

Тут ми прослідковуємо, що під час перекладу українське розмовне слово «провтикати» в англійському варіанті було замінене на більш формальне «пропустити». Таким чином, перекладач нейтралізував відтінкове значення дієслова.

5) «*Тихо ти! Настане зомбі апокаліпсис, а ми крутий феєрверк забацаємо* (Сторожова застава, 2018).» — “*Quiet! When apocalypse comes we’ll put up some fireworks* (The Stronghold, 2019).”

У цьому прикладі ми виявили, що перекладач нейтралізував значення дієслова «забацати», перетворивши його на дієслово «установити» та застосував трансформацію опущення до слова «зомбі».

6) «*Щось він дивно балакає* (Сторожова застава, 2018).» — “*He’s got a funny way of speaking* (The Stronghold, 2019).”

7) «*Годі теревені правити* (Сторожова застава, 2018).» — “*That’s enough talking* (The Stronghold, 2019).”

Згідно з правилами української мови, дієслова «балакати» та «теревені правити» не вживаються у нормованій мові і це апріорі відносять їх до розмовної лексики. Зі свого боку укладач англійських субтитрів у черговий раз перетворив українські розмовні слова на нейтральні «говорити» та «розмовляти».

8) «*Не виходить. Тут якась заковика* (Сторожова застава, 2018).» — “*Doesn’t work. There is some trick here* (The Stronghold, 2019).”

В наступному прикладі спостерігаємо, що розмовне слово «заковика» також було перекладено за допомогою нормативного слова «хитрість».

9) «*Шрамчик буде* (Сторожова застава, 2018).» — “*That’s gonna be a little scar* (The Stronghold, 2019).”

У цьому прикладі українське розмовне слово «шрамчик» було відтворено в англійських субтитрах за допомогою словникового відповідника.

10) «*Так нуку багнукою намастити і вкрасити* (Сторожова застава, 2018).» — “*Spread some mud over your face and steal it* (The Stronghold, 2019).”

11) «*От якби хтось сказав, що я оцего робитиму* (Сторожова застава, 2018).» — “*If somebody told me I’d be making this stuff* (The Stronghold, 2019).”

У першому прикладі ми помічаємо, що українське розмовне слово «пика» було перетворено на більш нейтральне «обличчя». У наступному прикладі слово «оцего» було також змінено на нейтральне «ця річ».

12) «*Ма, ти крута* (Сторожова застава, 2018)!» — “*Mom, you’re cool* (The Stronghold, 2019)!”

У цьому прикладі українське розмовне слово «ма» у субтитрах було нейтралізоване перекладачем незважаючи на часто використовуваний в англійській мові еквівалентний відповідник “ma”.

13) «*Ну ти, Орлику, і кішкоблуд* (Сторожова застава, 2018)!» — “*Orlyk, looks like you’re always hungry* (The Stronghold, 2019).”

В українській мові слово «кішкоблуд» характеризує людину, схильну до нестримного споживання їжі. Тож українське слово, що відноситься до жаргонної лексики, в англійському варіанті було в черговий раз нейтралізовано за допомогою слова «голодний».

Таким чином, розглянувши українські репліки та англійський субтитрований переклад фільму «Сторожова застава», ми дійшли висновку, що розмовний стиль мовлення, який був більше дотриманий в українських репліках зазнавав змін в бік нейтралізації стилю в перекладі. Застосування стратегії нейтралізації навряд чи має раціональне пояснення, окрім небажання виходити за рамки мовних норм. Отже, з розглянутих 16 прикладів використання розмовної лексики лише 6 були відтворені за допомогою словникових відповідників англійської мови.

Відтворення редукції тексту субтитрів

Постійно працюючи у рамках обмеженого простору і часу, перекладач-укладач субтитрів оцінює відносну значимість окремих сегментів повідомлення. Рішення про те, яка інформація повинна бути опущена, а яка включена в субтитри, залежить від відносного розуміння перекладача-укладача субтитрів і оцінки фільму. Як правило, перекладач-укладач субтитрів опускає ту частину повідомлення, яка за його рішенням є найменш релевантною для сприйняття атмосфери ситуації, розуміння висловлювання, відносин між учасниками спілкування і всього сюжету в цілому.

Покладаючись на здатність реципієнта застосовувати відповідні когнітивні схеми, з’єднувати отриману із сюжету інформацію, укладач субтитрів опускає окремі частини повідомлення, які не впливають на розуміння і сприйняття аудіовізуального продукту. Так, у наступному прикладі під час розмови Росанки із Олешком немає крайньої необхідності відтворювати у субтитрах повну репліку, оскільки остання фраза «і не проси» не несе смислового навантаження:

1) «*Я з тобою по озерах вештатись не буду і не проси* (Сторожова застава, 2018)!» — “*I won’t wonder around the lakes with you* (The Stronghold, 2019)!”

Тож нерозривна взаємодія діалогу з ситуативним контекстом та внесення візуальної інформації до текстового матеріалу дозволяє

застосовувати певні ситуативні скорочення у субтитрах. Наприклад, у фрагменті, де Вітя проходив попередні випробування мечем, стрілою та розумом для того, щоб потрапити до волхвів, Олешко сказав наступне:

2) «*Ну випробування, як сам бачиш, ти не пройшов* (Сторожова застава, 2018).» — “*Well! You haven't passed the test* (The Stronghold, 2019).”

З огляду на те, що фраза «як сам бачиш» з оригінального діалогу не несе смислового навантаження, перекладач-укладач субтитрів вирішив її опустити. Таким чином, він зміг донести реципієнтам сенс діалогу без внесення суттєвих змін.

У наступному прикладі ми можемо прослідкувати використання перекладачем ситуативних скорочень. Як правило, субтитри містять лише коротку репліку, проте її достатньо, оскільки решта інформації доповнюється відеорядом. Таке явище називають ефектом зворотного зв'язку («*feed-back effect*») який може бути корисний при вирішенні проблем пов'язаних з текстуальністю, за умови використання компенсуючої лексики. Наведемо приклад з фрагменту, у якому реципієнт бачить Вітька, котрий боязно сидить у кутку біля діда Овсія:

3) «*А що це біля вас так там додолу прилипло* (Сторожова застава, 2018)?» — “*What is it, stuck down there* (The Stronghold, 2019)?”

Ще один яскравий приклад ситуативного скорочення був взятий із фрагменту, де Вітька налякав замкнений у клітці Тугарин, котрий схопив хлопця за кофту. Після цього Олешко сказав Вітькові наступне:

4) «*Це Тугарин. Половець він. Він трохи... Ге-ге* (Сторожова застава, 2018).» — “*This is Tugarin. He's a cuman. He's a bit... He-he* (The Stronghold, 2019).”

Як ми можемо помітити досить часто, зважаючи на візуальну інформацію, ситуативні скорочення можуть відбуватися одночасно в аудіо-візуальному продукті, написаному МО та субтитрованому перекладі. Тож у цьому фрагменті реципієнтові було достатньо побачити, що Олешко постукав собі по голові, щоб зрозуміти який Тугарин. Крім того, візуальна інформація самого жесту також доповнювалася звуковою доріжкою.

Скорочення тексту в субтитрах можна розглядати також у рамках функціональної лінгвістики. Дослідниця Т. Духовная вслід за І. Ковачич вважає, що редуція в субтитрах безпосередньо пов'язана з трьома функціями мови: художньо-образною (мова використовується для передачі інформації, ідей, досвіду), міжособистісною (мова — засіб встановлення відносин, контактів) і текстуальною (або текстоформуючою) (Духовная, с. 127).

Відповідно до класифікації Е. Перего (2018), проаналізуємо які саме способи скорочення інформації, що подаються в субтитрах, застосовуються в англійській субтитрованій версії українського фільму «Сторожова застава».

Передусім, ми спостерігаємо скорочення і перетворення лінгвістичних елементів на лексико-граматичному рівні.

1. Відбувається спрощення фраз за допомогою морфологічних перетворень. У прикладі нижче ми спостерігаємо зміну частин мови:

5) «*А ти, Олешко, за старшого лишаєшся* (Сторожова застава, 2018).» — “*And you, Oleshko, will become a boss* (The Stronghold, 2019).”

По-перше, у цьому прикладі варто звернути особливу увагу на вираз «залишатися за старшого» та його англійський переклад “*will become a boss*”. На нашу думку, вибір перекладачем саме цього варіанту не є доречним, оскільки всі дії у фільмі відбувалися у 1120 році н. е. Навряд чи богатир Ілля Муромець у XII столітті володів таким сленгом та вживав слово «бос». Тож варто було б прийняти інше перекладацьке рішення і, наприклад, використати еквівалентну фразу “*to be in charge*” або “*to lead the way*”.

По-друге, у цьому прикладі ми також прослідковуємо певні морфологічні перетворення. Так, словосполучення «за старшого» з оригінального українського діалогу перетворюється із додатку на іменний присудок у субтитрах.

6) «*Тож твій тато, обійнявши мене, сказав: не бійся! Я поруч* (Сторожова застава, 2018).» — “*So, your father hugged me and said: don't be afraid! I am here* (The Stronghold, 2019).”

За допомогою цього прикладу можна легко прослідкувати перетворення дієприслівникового звороту тобто обставини «обійнявши мене» на простий присудок та додаток “*hugged me*”.

2. Проводиться спрощення комбінацій мовних одиниць шляхом скорочення кількості слів. Зазвичай висловлювання, що складаються з декількох лексичних одиниць, замінюються однослівними еквівалентами. Наведемо приклад:

7) «*Так зветься наша застава, котра боронить Русь від половців* (Сторожова застава, 2018).» — “*This is the name of our stronghold defending Rus from the cumans* (The Stronghold, 2019).”

У цьому прикладі ми помічаємо, що перекладач-субтитрувальник у англійському варіанті використав слово “*defending*” з метою уникнення нагромадженого словосполучення “*that defends*”.

8) «*А в тяжку годиноньку час не впаде під чорним дощем, ми плече і до плеча станем зі щитом і мечем* (Сторожова застава, 2018).» — “*And in the darkest times we won't fall down under black rain, we'll stand side by side with our swords and shields* (The Stronghold, 2019).”

Цей уривок взятий із пісні «Наша земля» української акапельної формації «Пікардійська терція». Саме ця пісня є офіційним саундтреком до фільму «Сторожова застава». Тож у цьому прикладі ми прослідковуємо уникнення перекладачем-субтитрувальником повторення синонімічних слів «годинонька» та «час» і вдалого використання у англійському варіанті сталого еквівалентного виразу “the darkest times”. Таким чином, уникнення використаної в оригінальній репліці тавтології апіорі робить субтитр більш зрозумілим та менш громіздким для англомовного реципієнта.

9) «*Давай сильніше* (Сторожова застава, 2018)!» – “*Stronger* (The Stronghold, 2019)!”

10) «*Будь обережним* (Сторожова застава, 2018)!» – “*Careful* (The Stronghold, 2019)!”

У двох зазначених випадках перекладач використовував найкоротші відповідники до поданих українських фраз з метою уникнення таких нагромаджених висловлювань як “give it more force”, “put your elbows up”, “finish hard” чи “be careful”.

11) «*Крутий, що й казати* (Сторожова застава, 2018)!» – “*A cool one, for sure* (The Stronghold, 2019)!”

Тут ми прослідковуємо, що перекладач англійських субтитрів мав на меті знайти коротку та влучну фразу, що буде еквівалентною за змістом до української. Тож замість використання таких синонімічних фраз як “all which to say”, “nothing to say”, “what to say”, “needless to say”, перекладач скористався фразою “for sure”.

3. Використовуються узагальнення.

12) А: *А який зараз рік?*

Б: *Дивний ти. 1120 від Різдва Христового* (Сторожова застава, 2018).

А: *Which year is this?*

В: *You are weird. 1120 AD* (The Stronghold, 2019).”

У цьому прикладі перекладач використав загальноприйнятту англійську аббревіатуру “AD” замість повного латинського вислову “Anno Domini”.

13) «*Одного разу він і я поїхали у гори.* (Сторожова застава, 2018).» – “*Once we went to the mountains* (The Stronghold, 2019).”

Тут ми можемо спостерігати використання перекладачем узагальнення. Так, словосполучення «він і я» було змінено в англійському варіанті на займенник «ми».

4. Використовуються короткі синонімічні дієслівні форми.

14) «*Якщо перевірку Велеса пройдеш, то все буде добре* (Сторожова застава, 2018)!» – “*If you make Veles’s check, everything’s gonna be alright* (The Stronghold, 2019)!”

15) «*Дивіться, він зараз упаде* (Сторожова застава, 2018)!» – “*Look, he’s gonna fall now* (The Stronghold, 2019)!”

5. Власні назви та іменники замінюються займенниками.

16) «*От би ще камінь силою наповнився* (Сторожова застава, 2018).» – “*I hope it gets filled with power* (The Stronghold, 2019).”

17) «*А я замість Вітька їм* (Сторожова застава, 2018)!» – “*And I am eating instead of him* (The Stronghold, 2019)!”

6. Використовуються скорочені форми повнозначних та допоміжних дієслів.

18) «*То ти кажеш, що ти з майбутнього* (Сторожова застава, 2018)?» – “*So you’re saying you’re from the future* (The Stronghold, 2019)?”

19) «*Камінь не спрацював* (Сторожова застава, 2018).» – “*The stone hasn’t worked* (The Stronghold, 2019).”

20) «*Далі я сам, Орлику* (Сторожова застава, 2018).» – “*I’ll go on my own now, Orlyk* (The Stronghold, 2019).”

Тож проаналізувавши скорочені форми здебільшого допоміжних дієслів у досліджуваному фільмі, ми відзначили, що саме ця категорія містить найбільше прикладів та є найпоширенішою серед інших лінгвістичних перетворень на лексико-граматичному рівні.

Далі проаналізуємо детальніше мовні елементи, які найчастіше опускаються у тексті субтитрів.

1. Повтори, оскільки семантика може передаватися навіть через один елемент із ряду, а емоційний стан персонажа і манера вимовлення фрази буде відображена за допомогою відеоряду (наприклад, міміку, вираз обличчя, жести) та аудіоряду (висоту голосу). Наведемо приклади уникнення повторів за різних обставин (Духовная, 2018, с. 134):

емоційний вигук означає відмову через страх або сором. Решту інформації з приводу цього емоційного стану реципієнт може зрозуміти за допомогою відеоряду та поведінки персонажа. Тож повторення негативної частки «не/ні» або заперечення не є обов’язковим у тексті субтитрів;

26) А: «*Тепер до самої гори без зупинок. Чи хтось хоче провтикати круте сонячне затемнення, яке буває раз на сто років? Га?*»

Б: *Hi! Hi* (Сторожова застава, 2018)!»

А: “*Now up to the mountains without stops. Or somebody wants to miss a cool solar eclipse happening once a hundred years? Huh?*”

В: *No* (The Stronghold, 2019)!”

під час перерахування повторюваних об’єктів персонаж робить емоційно-смісловий акцент, що дозволяє реципієнтові зіставити вербальну інформацію з його емоційним станом і усвідомити, наприклад, причину обурення, невдоволення чи приємного здивування персонажа;

27) А: «*Серцем до серця... Стий! Серцем до серця.*»

Б: *Серцем до серця* (Сторожова застава, 2018).»

А: *“Heart to heart... Stop!*

В: *Heart to heart* (The Stronghold, 2019).”

оскільки субтитрований текст не передає реципієнтам уповільнений ритм мовлення під час роздумів чи вагань персонажів, що виражається за допомогою повтору, паузи можуть легко компенсувати цей ефект завдяки використанню у субтитрах трьох крапок;

28) *«На бії виходить казковий богатир. Римів! Проти...проти... А ти хлопчик чи дівчинка (Сторожова застава, 2018)?»* — *“The fairy-tale knight from Rymiv goes into battle! Against... Are you a boy or a girl (The Stronghold, 2019)?”*

2. Використання власних назв у звертаннях.

29) *«Олешко, я прийшла. Адже ж ти кликав до озера (Сторожова застава, 2018)...»* — *“I’ve come. You called me to the lake (The Stronghold, 2019)...”*

Варто зауважити, що у випадку використання власної назви вперше звертання зберігається у субтитрі. Наприклад:

30) *«О, Андачик! [...]Иди збирай (Сторожова застава, 2018).»* — *“Andachyk! [...] Go assemble it back (The Stronghold, 2019).”*

3. Мовні засоби, котрі передають репризи, паузи, а також переформулювання, що є типовими для усного мовлення.

31) *«Та я...я за пару годин (Сторожова застава, 2018)!»* — *“I’ll manage in a couple of hours (The Stronghold, 2019)!”*

Такі повтори нечасто використовуються у тексті субтитрів, оскільки вони характеризують спонтанну мову персонажів і не несуть нової інформації. У писемному мовленні збереження таких елементів буде лише перешкоджати сприйняттю. Проте такі повторення часто використовуються для створення комічного ефекту. Також, відповідно до класифікації Д. Беннона (2010), в українських репліках та англійських субтитрах до фільму «Сторожова застава» повторення та паузи виникали за низки обставин, що, насамперед, зумовлено особливим ритмом субтитрів.

4. Емоційно-забарвлені вигуки є лише формою вираження почуттів персонажів (люті, захоплення, здивування тощо). Проаналізувавши фільм «Сторожова застава» ми виявили, що емоційно-забарвлені вигуки є досить поширеними. Наведемо приклади:

32) *«Оууу є! Це було круто (Сторожова застава, 2018)!»* — *“That was awesome (The Stronghold, 2019)!”*

33) *«Ну добре, геній. Хах (Сторожова застава, 2018)!»* — *“Good. Geniuses (The Stronghold, 2019).”*

34) *«Хей! Росанко (Сторожова застава, 2018)!»* — *“Rosanka (The Stronghold, 2019)!”*

35) *«Тсс! Тихо, Вітько спить (Сторожова застава, 2018)!»* — *“Quiet, Vit’ko is sleeping there (The Stronghold, 2019)!”*

Проте у окремих випадках, за ініціативи перекладача, вигуки залишаються у субтитрах:

36) *«Азов! Шо там у вас (Сторожова застава, 2018)?»* — *“Hey! What’s happening there (The Stronghold, 2019)?”*

5. Слова-зв’язки, що не несуть семантичного навантаження, але виконують лише контактостановлюючу функцію.

37) *«Слухай, пам’ятаєш мене дід із дому не випускав і загадав мені, щоб я квасоллю від гороху відбирала (Сторожова застава, 2018)?»* — *“Remember, grandfather didn’t let me leave the house and told me to sort beans from peas (The Stronghold, 2019)?”*

Найчастіше у субтитрах зберігаються засоби образної функції, а міжособистісні елементи часто опускаються, оскільки їх можна реконструювати за допомогою зображення без додавання вербальної інформації. Елементи, що формують текст також піддаються редукції, оскільки зв’язність діалогу підтримується в залежності від тривалості візуального матеріалу на екрані (Духовная, с. 150).

У результаті дослідження редукції ми виявили лінгвістичні елементи, котрі найчастіше вилучаються із тексту субтитрів. Тож до них належать: повтори (емоційних вигуків, фраз); мовні засоби, що передають репризи, паузи; емоційно-забарвлені вигуки та слова-зв’язки, що не несуть семантичного навантаження. Крім того, розглянувши скорочення та перетворення лінгвістичних елементів на лексичному рівні ми виявили, що найпоширенішими є категорії, де відбуваються скорочення форм допоміжних дієслів та спрощення комбінацій мовних одиниць шляхом скорочення кількості слів. Враховуючи той факт, що наше дослідження проводилося виключно на основі українських реплік та англійських субтитрів, аналіз скорочень та перетворень на синтаксичному рівні ми не здійснювали.

Висновки. Дотримання перекладачем-субтитрувальником розмовного стилю у субтитрах надає особливого відтінку аудіовізуальному продукту. Проаналізувавши використання розмовної лексики у фільмі, ми виявили, що розмовний стиль був більше дотриманий в українських репліках. Зі свого боку укладач англійських субтитрів намагався нейтралізувати українські розмовні слова, що безумовно призвело до інакшого сприймання англомовними реципієнтами аудіовізуального продукту. Таким чином, з розглянутих 16 прикладів 10 було відтворено за допомогою нейтралізації (62,5 %) та 6 — за допомогою словникового відповідника (37,5 %).

Редукція тексту є невід'ємним прийомом перекладача-укладача субтитрів, що полягає в опущенні та компресії надлишкових і частково надлишкових мовних елементів. Оскільки субтитри є лише компонентом полісеміотичного тексту, що доповнюють зміст і залежать від інших складових компонентів аудіовізуального продукту, перекладач-укладач субтитрів може вдаватися до ситуативного скорочення, зважаючи на нерозривну взаємодію діалогу з ситуативним контекстом та візуальною інформацією. Завдяки проведеному детальному аналізу способів компресії та опущення мовних елементів у тексті субтитрів ми визначили тісний взаємозв'язок вербального та знакового компонентів в аудіовізуальному продукті.

Для детального дослідження редукції ми розглянули її на лексичному рівні. Тож на лексичному рівні були проаналізовані скорочення і перетворення лінгвістичних елементів за допомогою: спрощення фраз за допомогою морфологічних перетворень (9,5 %), спрощення комбінацій мовних одиниць шляхом скорочення кількості слів (33,5 %), проведення узагальнень (9,5 %), використання коротких синонімічних дієслівних форм (9,5 %), замінування власних назв та іменників займенниками (14,2 %), використання скорочених форм допоміжних дієслів (23,8 %). Варто підкреслити, що найчастіше у тексті субтитрів опускаються такі мовні елементи: повтори (емоційних вигуків, фраз тощо) (25 %); власні назви у звертаннях (16,6 %); мовні засоби, що передають репризи, паузи (8,3 %); емоційно-забарвлені вигуки (41,6 %); слова-зв'язки, що не несуть семантичного навантаження (8,3 %).

Перспективою подальших досліджень вважаємо пошук шляхів одночасного застосування компресії тексту субтитрів та уникнення втрати експресивності оригінального кінопродукту через необхідні опущення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бабченко, М. (2018). Прерогативний характер розмовного стилю мовлення в субтитруванні (на матеріалі українського фільму «Сторожова застава» та його англійських субтитрів). *Політ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XVIII Міжнародної наук.-практ. конф. молодих учених і студентів* (Київ, 3–6 квітня 2018 р.). Київ, 6–7.
- Гальперин, И. (1958). *Очерки по стилистике английского языка*. М., 905 с.
- Духовная, Т. (2018). *Субтитры как элемент кинодискурса: лингвистический и паралингвистический аспекты* (Дисс. канд. филол. наук). Краснодар. 215.
- Плетенецька, Ю. & Бабченко М. (2018). Основні типи діалогів у субтитруванні (на матеріалі

українсько-англійського перекладу фільму «Сторожова застава») *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура*: зб. наук. праць. Київ, 285–287.

- Плетенецька, Ю. & Бабченко, М. (2019). «Інтерсеміотична та мовленнєва когезія в субтитрованому перекладі українського фільму» *Фаховий та художній переклад: теорія методологія практика: XII Міжнар. наук.-практ. конф., 5-6 квітня 2019 р. К., 2019, 259–266.*
- Bannon, D. (2010). *The Elements of Subtitles: A Practical Guide to the Art of Dialogue, Character, Context, Tone and Style in Subtitling*. USA, 190 p.
- Dias Cintas, J. (2008). *The Didactics of Audiovisual Translation*. USA, John Benjamins Publishing Company, 263.
- Perego, E. (2018). *Dubbing vs. subtitling. Target*. Vol. 30. № 1. 137–157.
- Robert, I., Remael, A. (2016). *Quality control in the subtitling industry: an exploratory survey study. Meta*. Vol. 61. № 3. 578–605.
- Художній фільм «Сторожова застава» // Фільми українською // Пригоди. URL: <https://film-ua.com/6684-storozhova-zastava.html> (дата звернення: 09.01.2018).
- The Stronghold subtitles // Movies subtitles // English-subtitles. URL: <https://english-subtitles.org/70930-the-stronghold.html> (access date: 09/01/2019).

Ю. ПЛЕТЕНЕЦКАЯ ПЕРЕВОД РАЗГОВОРНОГО СТИЛЯ РЕЧИ И РЕДУКЦИИ ТЕКСТА В СУБТИТРАХ К УКРАИНСКОМУ ФИЛЬМУ

В статье исследуется разговорный стиль речи в тексте субтитров украинского художественного фильма «Сторожовая застава» и способы его перевода на английский язык. Кроме того, освещается явление редукции текста субтитров на лексическом и синтаксическом уровнях. Определено, что чаще всего в тексте субтитров опускаются такие языковые элементы: повторы, имена собственные, в обращениях, языковые средства, которые передают репризы, паузы, эмоционально-окрашенные возгласы, слова-связки, не несущие семантической нагрузки.

Ключевые слова: субтитр; разговорная речь; редукция текста; перевод; нейтрализация.

YU. PLETENETSKA TRANSLATION OF COLLOQUIAL STYLE AND TEXT REDUCTION IN THE SUBTITLES TO THE UKRAINIAN FILM

The article considers colloquial style in the text of subtitles to the Ukrainian feature film “The Stronghold” and the ways of its translation into the English language. In addition, the article highlights the phenomenon of subtitles’ text reduction on the lexical and syntactical levels. It is defined that such

language elements as: repetitions, proper names in addresses, linguistic means that render a reprise, a pause, emotionally-colored interjections, linking words without semantic load are most often omitted in the subtitles' text.

Key words: subtitle; colloquial speech; text reduction; translation; neutralization.

YU. PLETENETSKA
**TRANSLATION OF COLLOQUIAL
STYLE AND TEXT REDUCTION IN SUBTI-
TLES TO UKRAINIAN FILM**

The article considers colloquial style in the text of subtitles to the Ukrainian feature film "The Stronghold" and the ways of its translation into the English language. The compliance with the colloquial style in subtitles by the translator-subtitler adds some particular touch to the audiovisual product. Having analysed the use of colloquial vocabulary in the film, we concluded that the colloquial style was less adhered to in the English version. As for the English subtitler, they tried to neutralize Ukrainian colloquial words that caused different perception of the audiovisual product by the English recipients. Therefore, 10 examples out of 16 were translated with the help of neutralization (62.5 %) and 6 examples were translated with the help of vocabulary equivalents (37.5 %).

Text reduction is an essential method of the translator-subtitler. It involves omission and compression of abundant or partially abundant language elements. Due to the fact that subtitles make the component of polysemiotic text that completes the

content of audiovisual product and depends on its other components, the translator-subtitler can resort to situational reduction taking into account the strong connection between the dialogue, the situational context and visual information. By means of the detailed analysis of the ways of language elements' compression and omission in the subtitles' text we found the strong connection between the verbal and sign components of the audiovisual product.

In addition, the article highlights the phenomenon of subtitles' text reduction on the lexical level. It provides analysis of the reduction and transformation of linguistic elements by means of: phrases simplification with the help of morphologic transformations (9.5 %), simplification of language units' combinations with the help of words' number reduction (33.5 %), generalizations (9.5 %), substitution of proper names and nouns with pronouns (14.2 %), and the use of shortened forms of auxiliary verbs (23.8 %). It is worth emphasizing that such language elements as: repetitions (of emotional interjections, phrases, etc.) (25 %); proper names in addresses (16.6 %); linguistic means that render reprises, pauses (8.3 %); emotionally-colored interjections (41.6 %); linking words without semantic load (8.3 %) are most often omitted in the subtitles' text.

The directions for future research may involve the search for the ways of simultaneous usage of the subtitles' text compression and the avoidance of possibility to lose original film's expressiveness because of required omissions.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2019

УДК 811.112.2'25'38

СІЗОВА Ксенія

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГУМОРИСТИЧНИХ НОВЕЛ
КАРЕЛА ЧАПЕКА**

У статті розглядаються перекладацькі інтерпретації гумористичних новел Карела Чапека. Досліджуються способи досягнення адекватності та еквівалентності перекладу, зокрема передачі національно-культурної та жанрово-стильової специфіки творів, відтворення авторської стилістики. Проводиться компаративний аналіз перекладів новел Чапека українською та російською мовами. Простежуються огріхи перекладацьких інтерпретаційних моделей, зокрема, у російськомовних версіях виявлено прагнення до підвищення експресивності тексту, передусім на лексичному та синтаксичному рівнях, що призводить до зниження еквівалентності та адекватності перекладу.

Ключові слова: гумористичні новели Карела Чапека, художній переклад, перекладацькі інтерпретації, адекватність перекладу, еквівалентність перекладу.

DOI: 10.18372/2520-6818.39.13725

Вступ. Збірка К. Чапека, видатного чеського письменника ХХ століття, «Оповідання з другої кишені» була вперше опублікована в 1929 році. Гумористичні мініатюри, що зображують чеське суспільство під соціально-критичним кутом зору,

м'яко критикують існуючі порядки, людські пороки та міщанство. Варто зазначити, що збірка певним чином пародіює сучасну Чапекові західну масову літературу (передусім, йдеться про детективну та любовну белетристику). Дотепні

© Сізова К., 2019